

وْلَسْكَ گُولْدَهْنُوي جولىنىدا . ھرجۇرەك قۇرباندار شەجىرىسى (3)

احمه‌تجان قاسمي: شينچيال حالقىنىڭ ازاتتىق ستهرى جولىندا هرلىكپەن كۇرەس جاساپىمن

«بەبىتىشلىك ئېتىمى» نە قول قويۇغا، شىنجىياڭ ولکەلەك بىرلەسکەن وۇنىمەتى قۇرۇغا مەھۋىلى وۇلەس قوسادى. ول تالايدى رەت تىبىرىدە شىنجىياڭ ئۈش ايماق ئار ۋۇلت كادر - بۇقا راسىنا: «شىنجىياڭ جۇڭگۈنىڭ قۇرماداس ئېرىپ بولىگى، ئۈش ايماق شىنجىياڭنىڭ قۇرماداس بولىگى. مەن مەنلىك ئىڭگالاپ دۇنييە حەسگەن اشقان جەزىم، اتا - بايامز جەرلەنگەنەن چەر، جۇڭگۇ ئېزدىڭ واتانىمىز، ئېزدىڭ اتا مەكتەپىمىز»، - دەيدى. 1946 - جىلى 7 - ايدىلەك 1 - كۆنلى شىنجىياڭ ولکەلەك بىرلەسکەن وۇكە مەت قۇرالىپ، احمدەتجان قالاسىمى ولکەلەك بىرلەسکەن وۇنىمەتىنىڭ ورنىبا سار ئوراعاسى بولادى. ول: «ئېزدىڭ مندەتمىز وۇلتار ارا تەپە - تەڭدىكە جانە پىستىماقى كىلىدىك دەتة»، - دەپ اتاب كە، سەندىدى، (حالعايس 6 - دەتىتىنە)

شينجيماڭداغى ئوش ايماقتا گازىت رەداكتورى، "ۋاقتىشا وكمىت" تىڭ حاتىسىنى، اسکدرى سەتەر ئوبولىمىش باستىعى سىاقىي مىنەتتەر و تەيدىدى، كەين شينجيماڭ ئوش ايماق ھاڭ جوغرارى باشىلىق جىكىنە كىرىھە ئارى كەلسىز ئاكلىنىه كورسەتلىپ، ئالىحان تورە باس بولغان شينجيماڭ ئوش ايماق شىكى بوللىكىنە. گى ۋىتلىق بولشەكتەۋىشى كۆشىتەرەن باتلىك كورگەزدى. ھاڭ سوئىندا ول شينجيماڭ ئوش ايماعنىڭ كۆمەندىڭ ورتالىق وكمەتمەن بىديت كەلسىز وتكىزۈ مرقتلىق وقۇمنى مەگىدرىپ قانا قالماستان، شينجيماڭ ئوش ايماعنىڭ ھاڭ جوغرارى باشىلىق وقۇمنى دا مەگىرەتدى.

وسى مەزگىلدە، ول ۋىلتىار سىتىماعنى قورعاۋۇغا وسکەلەدە ئامان بە، بىن، ۋەلتىنە، ھەن، ۋەلتىنە، كەھىسىتە گە قا، سە ئە، بىن، 11 تا، ماڭشال.

امهتجان قاسمي، ۇيغۇر، 1914 - جىلى 4 - ايدا توغان، شىنجىائىڭىڭ
قولجاسانان. ۇسپىرىم شاعىندا، ول ناعاشى اعاسىنا بىلەسىپ سوۋەت و داعىنا
بارىپ تىرشلىك جولىن قاراسترادى، 1936 - جىلى جازدا ھاسكەۋ شىعىس
داشۇۋەسىنە وقۇغا ئۇتسىپ، ھاركىزىم - لەنinizم يىدە يالق تارىيەدىن قابىلدادا-
دى، 1942 - جىلى 6 - ايدا قولجاتقا قايىتىپ كەلپ قۇپىيا قىزەتپەن شۇ عملدا-
نى. 1943 - جىلى 12 - ايدا ول گۆمينىدائىڭ شىنجىائىڭىدە ئىلەوشلىرى جا-
عنان تۈقىندىلىپ تۈرەتكە جابىلادى، 1944 - جىلى 10 - ايدا بوساتلىغانان
كەھىن دىچۋادان (فازىرگى ئۇرمىجي) قولجاتقا قايىتادى.
1944 - جىلى 11 - ايدا اهمەتجان، قاسىم بلگە، بىندى - كەپىندە

A black and white portrait of Ahmad Jahan, a man with dark hair and a mustache, wearing a suit and tie. The image is framed by a decorative border.

سقاقیهک مونونوو: هرجوړه ک قورباندار دیک هېڅه ګي ورپا قثار بويی جرلانادی

ارهیاسی عبرینشی اتى اسکدرلهر لۇيىنىڭ لۇيچاڭى، ”ۋاقىشا ۋۇكمەت“ تىك مۇشىسى، ئۇش ايماق ۋۇلتىق ارمىاسىنىڭ باس قولباسىسى سىاقتى مىنندەتتە. تەردى وئىدى. ول ۋۇلتار نىتىماعىن قورعاۇغا ايرىقشا ۶ مان بىرپ، ۋۇلتىق ھزگى مەن ۋۇلتىق كەمىستۈگە قارسى تۇرپ، حانزو جەتىم بالانى ۋوزى باپىن الادى، شىنجىڭ ئۇش ايماق ۋۇلتىق ارمىاسىن قۇرۇ جانە زورايىتۇ ئۇشىن، سونداي - اق شىنجىڭ ئۇش ايماق ۋۇلتىق قارۇلى كۇرەسىنىڭ جەكسىن بىلگەرلەتتۇ ئۇشىن قاجىمای - تالماي قۇلشىنادى. (جالعاسى 6 - بىدەتتە)

عان قارۋىلى بۇلىكتىرىدى تىنىشتاندۇرۇ شايقاسىنا ات سالىسىپ، وڭىتۇستىك
شىنجىاڭ ئۇڭىرنىڭ تىنىشتىغىنى شنابىي كېپىلدىك ھەتۆگە، وقانىڭ تۇقاستىغۇ قور-
عاوغۇمەلۇلىق ئۇلس قوسادى. ول وسى مەزگۇللىرىدە اسکەرىي قوستىنىڭ مىناداي
تارپىتىرىن قايتا - قايتا دارپىتىيىدى: "حالقۇا ئىيمىز سىستەردى سىستەۋگە بولمايدى؛
حالقىنىڭ مەل - ھۇلkin نازان - تاراجلاۋا بولمايدى؛ حالقىنىڭ مۇددەسىنە سۈغاناق-
تىق جاسۇغا بولمايدى؛ جاي حالقىنى باسۋىغا بولمايدى".

1944 - جىللى 11 - اىدا سىقاپىھك مونۇنۇ شىنجىاڭ ئۇش ايماق ۇلتىق

نستماقتسا کورهس جۇرگىزۈگە، ولى و تاندى گۆلدەندىرۈگە بىتالاندېرىدى.
سقاقىدك مونونوو، قىرعىز، 1902 - جىلى تۇغان، شىنجىڭىنىڭ وۇقاشاتى.
نان، 1925 - جىلى اكىسىنىڭ ورنىنا اسکەرگە قاتىناسىپ، شەكارا قاراۋىلەسلىر
اتىرىتىنە قوشىلىپ، و تان شەكاراسىن قورعاۋ مىندهتن ارقالايدى، 1928 -
جىلى سوۋەت و داعىنا باربى اسکەري سىتىرىدى ئۇيرەندى. دەككە و رالعانتان
كىدىن، ولى ئىزگىل شىنجىڭ جەرگىلىكتى اسکەري قوشىنىڭ تۇغانجا-
ئىنى، لۇيچاڭى مىندهتن و تەپ، ولىتىق بولشەكتەۋىشى دەلمەنتىر جو سپارلا.

شىنجۇوا اگەنلىكىنىڭ حابارى (ئەلـ)
شى يۇيى تاۋ). 70 جىلدان بەرى، توڭىدە
رسىتىك قۇرۇبان سقاقيبەك مۇنۇنۇۋەتكە
وتابىنىڭ تۇتاستىعىن، ۇلتىار بىتىماعىن قورـ
عاعان قاھارمەندىق بىزگى سىستەرى
شىنجىڭاڭدا اوپزىدان - اوپزىغا تارالدى، ونىڭ
توڭىدەرسىتىك رەھىسى ئار ۋەل بۇقaraسىن

ابدیکه رم اپیاسوو: ماڭگى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىياسىنا بىلەسەمن

سته پ، احمد تجان قاسمی سیاقنی العاباس اسرا لارمهن بر له سپ ؟ الیحان توره باستاعان شینجیاڭ ئوش ايماعنىڭ شىكى بولەكىندىگى ۋىلسق بولۇشەكتەۋىشى كۈشىرەمن باتىل كۈرسەس جۇركەزىدە.

ول سالت - ساناداعى سىڭار جا قىتلق كوزقاراستى جانە قات -

قاپايات كەدەر گىلەردى تالقانداب، وزىمەن مۇراتناس حانزۇ بويىجەت -

كەن لۇي سۋىشىنەن ما حابباتناسىپ، وۇيلەندى. ول: "ۇيغۇر ۇلتى -

نىڭ، حانزۇ ۇلتىنىڭ بارلىقى جۇڭگولق. جۇڭگولق پەن جۇڭگو -

لىقلىك ما حابباتناسىۋى، وۇيلەندى و تە قالپىتى ئىس"، "ئار ۇلت تاھىي ۇلتىار نىتىماعن بۇلدۇرەتن ئتۇرلى ئىس - ارەكەتتەرگە باتىل قارسى ئۆرۈي كەرەك"، - دەيدى. (جالعاسى 6 - بەتتە)

ماڻ زندوک شعاراتن ويرهڻوگه ڏيمداسترپ، توگهڪرسٽيک جول ڦا راسترادي. ول ماڳى مارڪسيز مكه، لهنيزه مكه سنه تندنگن، ماڳى جو گه ڪو ڪوهڙيٽيٽيک پارٽياسنا لده سٽنديگن قايتا - قايتا بيلدر ڪن. 1944 - جلی 11 - ايدا ابدكدرم ابياسوو "واقتشا ڪمهٽلٽ" هُوشىسى، قوسىميشا دشكى سٽهار مه گه ڪه سٽنگ باستئع، وُكت ٻولمنىڭ باستئع، ئوش ايماق ُلتىق ارهياسى ساياسى ٻولمنىڭ مه گه رُوشىسى بولادي. وسى ارالقتا، عاليان توره باستاعان شينجيانا ئوش ايماعنىڭ دشكى بوله گىنده گى ُلتىق بولشه كىنفوشى كوشتىدىڭ و تانشىڭ تؤتاستئعن، ُلتىار نىتمامعن بولدى. رهتن ئوز - ارهـكتـرـنـهـ بـاتـلـ قـارـسـىـ تـُرـپـ، حـانـڙـ بـُوقـارـاسـنـاـ ٻـسـ سـپـرـاـ قـورـعاـوـ شـارـالـارـنـ قولـدانـپـ، ُلتـىـارـ نـىـتمـامـعـنـ قـورـعاـيـشـنـ كـويـتـهـ گـنـ قـزـهـتـهـرـ

بر لهستگی "نه قاتنساپ، جاپون شاپنیشلارنى قارسى تۇرپ، و تاندى جوپىلۇدان قۇتقارۇ قىيمىلنا بىلەسندە ات سالسادى. ول وقپ جۇرگەن كەزىنندە ساباق قاتاستارىنى: لين جىلۇ سياقتى گۈزىدە. مىزدىڭ ارەكەتمىز ارقىلى ماگايىمىز داعى بۇ قارانىڭ رايىن وزگەرتۈمىز، ولا رىدىڭ لۇتسقى سىڭار جاققى كۈزقاراسىن وزگەرتۈمىز، وسى ارقىلى ولا رىدىڭ سەنمىي مەن قۇرەتتىنە يە بولۇمىز كەرەك، - دەيدى. 1942- جىلدىڭ باسىندا، ابىدىكەرمىم ابىساسوڭ ئىلگەرنىدى - كەيىندى لە ئۇالى مە- كەھەسنىڭ يىنسەكتۈرى، اوڈارماشىسى بولادى، سوندای - اق قولجا قىزدار ورتا ھەكتەبىنندە ساباق بەرەدى، ماركىسىزم - لەننېيىز گەرۋىپاسىن قۇقۇپ، ئالا باسار زىالي جاستاردى ماركىسىزمى، لەننېيىزدى جانە

A black and white portrait of a young man with dark hair, wearing a suit and tie. He is looking slightly to his right with a neutral expression.

دالله لحان سۇڭىرىبايەۋ: بار نتا - يقلاسنىن پارتىياعا ارناعان قازاق ولىتىنان شىققان توڭكەر دىستىك قۇربان

بدرپ، وُلسق هزگی هنن وُلستق کهمستوگه قارسی نورادی. ول التاییداعی ام رُلت کادرلا- ری هدن بُوقاراسنا: «ولتار، رُولار سنتماقئی بولوثی کمرهک»، - دیدیدی تهرهگنهن توعلاب. ول التایی ئالی مەکەمهسىنىڭ «حازنۇ بُوقاراسنىڭ مۇددەسلىق قورعاڭ جونىندەگى قاۋىلسى»ن ئۈزى باسقارىپ ماقلەلەيدى ام رى حازنۇ جەتىم بالانى اسراب الادى.

شىنجىاڭ ولكلەك بىرلەسکەن وُكىمەتلىق قۇرۇلماغانان كەيىن، دالەلەن سۇگەربايە وَ لەلک بىرلەسکەن وُكىمەتلىق مۇشەسى، قوسىمشا دەنساۋىلەق ساقتاۋا باسقارماسىنىڭ ياستىعې بولادى. (حالماسى ٦ - دەنتە)

1944 - جملی دالله لحان سُوگر بایهُ سووهٰ داعینان دلگه و رالپ، "اشان (قازبرگ) الثاني توگکه رسنستک ۋاقىشا ۋىكمەتى" نىڭ ورنىباسار ئۇراغايسى، پارىزىاندار اتەرىنىڭ باس قولبلاشىسى بولادى. 1945 - جىلى 9 - ايدا ولى ۋۇلسق ارمىغا سايىكەسپ التاي ايماعن شابۇئىلەم الادى، دلگەرنىدى - كېينىدى ۋۇلسق ارمىغا الثاني اتنى اسکەرلەر توأمىنىڭ تۈواجى- گى، "ۋاقىشا ۋىكمەت" تىڭلۇ مۇھىسى، الثاني ايماعنىڭ ورنىباسار ئۇللىي، ۋۇلسق ارمىانىڭ ورنىباسار باس قولبلاشىسى، قوسىمشا التايىدىڭ ئۇللىي سىاقتى مندەتتەردى وتهىدى. دالله لحان سُوگر بادەتتەن ئاتقىغان كەزدە، ۋاتارا تىنتىھا عىن قو، عاڭعا بارىشا ئامان

جبلی توعان، شینجیاگنباڭ ئاتىيانان، جاپون شاپقىشىلارنى فارسى سووعس كەزىننە، يېپەرپالىزىمگە قارسى تۇرۇ، و تاندى ئۇسۇپ بۇقارالق قۇيم - "شىنجىڭ حالقىنىڭ يېپەرپالىزىمگە قارسى بىرلەستىگى" نە قاتىناسىپ، جاپون شاپقىشىلارنى فارسى تۇرىپ و تاندى جوبىلۇدان قۇققاڭار قىملىنا ات سالسىپ، وۇنەمى مال شارۋاشلىق و گۈرلەرنە يارىپ جاپون شاپقىشىلارنى فارسى تۇرىپ و تاندى قۇققاڭار يىدەياسىن و گىستەپ، بىلە سەندە جىلۇچىناب، جاپون شاپقىشىلارنى فارسى سووعستىڭ الدىڭىنى شېرىنە كۆمەك كۆرسەتىدى. 1941 - حىلى سۆۋەت و دادىغا و قۇغا يارادى.

شىحۋا اكىنسىكىنىڭ حابارى (تىلىشى يۇي تاؤ). ”جۇڭگۇ كومەۋىنىستك پارىياسىنا بىلدەسۇ عانى شىنجىباڭدابىعى ئار وۇلت حالقىنىڭ دۇرسىن تالعامى“. توڭىكەرسىتك قۇربان داللەلحان سۈگىرىدەپتۇڭ وسى ئۇزۇزنى شىنجىباڭدابىعى ئار وۇلت بېۋقاراىسى مەسىنەدە بەردىك ساقتاتپ كەلەدە. داللەلحان سۈگىرىدە، قىازاق، 1906 -

لو جي: شينچياڭ حالقىنىڭ ازاتتىق سىتەرى ئۇشىن كۇرەسەمن

قارسی توریپ، و تاندی جویلودان قوقنقارو قیملینا بهلهسهنه ات سالسما
دی. ول وسی همزگلدده رده ”توگکهرس نازاریاسن ویرهنپ، بهریک
توگکهرسستک سهندم ورناتپ، قیان - کهسکی توگکهرسستک کوکرهس-
که انتانوغا دایندا لایق“. ”توگکهرسسته، عسوز جوق، دویرس یده-
یانی نه گمز هتکنه عانا، توگکهرس قاته جوعلمههیدی“ . ”بارلقد
توگکهرسستک قززمهتنگ ماقساتی حالق بسو قاراسنلگ زاتنق
تۇرمىس ورەسەن جاقسارتۇدی جانە جو عارلا تۇدۇي ئىلى شارت
مەتىي كەرەك، ھەگر توگکهرسستلگ ماقساتى وسی ماھنەن ایرىلسما،
وندا توگکهرس بولما لایدی“ . - دەيدى. (جالعايسى 6 - بەقتە)

ارهیا قفورامندا ارهکدت جاساییدی.
1983 - جلدیڭ باسندىا، لو جى سوۋەت و داعىنان دىھۇغا (قازىز-
گى ئۇرىمچى) كەلپ، بىلگەرنىدى - كىيىندى شىنجىڭ و فيتسەرلەر مەك-
تەبىنە، شىنجىڭ شۇھىۋانىنا ئۆتۈپ و قىدى، سوڭىنان سوۋەت و داعىنا
وقدۇغا تائىڭداب جىبىرلەددى. دىھۇغا و قېپ جۇرگەن جانە قىزەدت دىستە.
كەن كەزىنەد، لو جى يىۇي شىۋىسۇڭ، لين جىلۇ قاتارلى جۇڭگو
كۈمۈنىستەرنىڭ باۋلۇى مەن تاربىيەلەئىندە بولىپ، يېمىرپالىزىمگە
قارسى تۈرۈ، و تاندى ئۇشۇپ بۇقارالق ؤىسمى - "شىنجىڭ حالقىنىڭ
يېمىرپالىزىمگە قارسى بىرلەستىگى" نە قاتىناسىپ، جاپىون شاپقىنىشلارىنى

بلهسپ، جیليندگانچه چاچقۇنبا بارىپ و قىدى. 1931 - جىلى 18 - قىركۈزىكەن سوئىسىن كەيىن شىعىسى سولتۇستىك جاۋ قولىنا كەتىدى، تۇلا بويىن كەك كەرنەكەن بالا لو جى جاپون شاپقىشىلارنىن قارسى تۇرۇ ئەتكەن تاستاپ قارۇ اسىنىپ، سۇ بىيڭۈن باشىلىق ھەتكەن جىليندەگى جاپون شاپقىشىلارنىن قارسى تۇرۇپ ئۆزىن قورعاۋاڭ ارىماسىنا قاتىناسادى. شىعىسى سولتۇستىكتەگى بۇ قالىق و قاندى كۇققارۇ ارىماسى جەكە - دارا شايقلار جۇرگىزگەندىكتەن، 1932 - جىلى سوھەت و داعىي شەكاراسىنا شەگىنۋە ئاماجىبۇر بولادى، لو جى دا

